

Şule ÇAKIR

Doktorant, Hacettepe Üniversitesi, Ankara/Türkiye

Doctorate, Hacettepe University, Ankara/Türkiye

✉ eposta: sulecakir4040@gmail.com

[ORCID](https://orcid.org/0000-0002-5667-881X) <https://orcid.org/0000-0002-5667-881X> - [RORID](https://ror.org/04kwvgz42): <https://ror.org/04kwvgz42>

Atıf/Citation: Çakır, Şule. 2023. Gelin Kaynana İlişkisinde Akrabalık Bağının Yeri ve Rolü. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 11 (36), 122-144.

DOI <https://doi.org/10.33692/avrasyad.1266704>

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü /Article Types:	Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi /Received:	17.03.2023
Kabul Tarihi/Accepted:	09.07.2023
Yayın Tarihi/Published:	20.09.2023

GELİN KAYNANA İLİŞKİSİNDE AKRABALIK BAĞININ YERİ VE ROLÜ¹

Öz

Türk aile yapısı içinde gelin-kaynana ilişkisinin önemi yadsınamaz bir gerçektir. Öyle ki bu ilişkinin sağlıklı yürütülemediği durumlarda evliliklerin bitmesine neden olduğu bilinmektedir. Gelin-kaynana ilişkisini belirleyen; tarafların eğitim düzeyi, gelir düzeyi, maddi manevi sermaye, kültür düzeyi, kuşak farkı gibi pek çok etken olmakla birlikte bu çalışmada bu ilişkinin gidişatında akrabalık bağının etkisi incelenmiştir. Aralarında akrabalık bağı bulunan ve bulunmayan gelin-kaynana ilişkilerinin niteliği sorgulanmıştır. Akrabalık bağının beraberinde “yakınlık” kavramı ile özdeşleştirilmesi ve yakınlık kavramının da sınır tanımazlık olarak algılanması ile gelin-kaynana ilişkisinin nasıl kaotik hal aldığı ele alınmıştır. Akrabalık bağının avantaj mı dezavantaj mı olduğu örneklerle ortaya konulmaya çalışılmıştır. Kaynak kişi görüşmeleri gelinlerle yapılmış olup çalışmanın kuramsal alt yapısı Feminist teori bağlamında oluşturulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Gelin-Kaynana, Akrabalık, Aile, Yakınlık.

THE PLACE AND ROLE OF KINSHIP BOND IN THE RELATIONSHIP BETWEEN THE BRIDE AND MOTHER-IN-LAW

Abstract

The importance of the bride-mother-in-law relationship in the Turkish family structure is an undeniable fact. It is known that in case where this relationship doesn't progress well, it causes marriages to end. Determining the bride-mother-in-law relationship although there are many factors such as the education level of the parties income level material and moral capital

¹ Bu makale Hacettepe Sosyal Bilimler Enstitüsünde hazırlanmakta olan “Türk Kültüründe Gelin-Kaynana İlişkisi ve Feminist Teori” başlığı ile yayımlanması öngörülen doktora tezinden üretilmiştir.

Gelin Kaynana İlişkisinde Akrabalık Bağının Yeri ve Rolü

cultural level generation gap the effect of kinship on the course of this relationship will be examined in this study it will be tried to reveal the nature of the relationship between the bride-in-lwa who are related and the bride-in-laws who are not related. It will be discussed hoe the bride-mother-in-law relationship became chaotic when the kinship bond was identified with the concept of closeness and the concept of intimacy was perceived as borderless. It will be demonstrated with examples whether the kinship bond is an advantage or a disadvantage. Source person interwievs were conducted with brides. The substructure of the study was createdin the context of feminist theory.

Keywords: Bride-mother-in-law, Kinship Bond, relation, Family, İntimacy

Giriş

“Aile sözcüğü Latince famulus evcil köle anlamındadır. Familia tek efendiye bağlı olan kölelerin bütünü; başka bir anlam ise kandaş ve kayınlar topluluğu” (Güler ve Ulutak 1992: 52). Her toplumda varlığı kabul edilen, toplumların oluşmasında ve soyun devamının sağlanmasında temel yapı taşı olan en küçük birim ailedir. Toplumda var olan her kurumun bir işlevi olduğu gibi ailenin de belli işlevleri vardır. Soyun devamını sağlamak, aile üyelerini, içinde yaşadığı toplum yaşamına hazırlamak gibi görevleri olan aile aynı zamanda birtakım gereksinimlere de yanıt veren bir kurumdur. Aile kurumu, eşlerin duygusal ve cinsel ihtiyaçlarının karşılanması, evlat sahibi olmaya olanak tanınması, aile üyelerinin eğitimi, barınması ve korunması gibi ihtiyaçlara olanak tanır; üyeleri arasında ortak inançlar ve kurallar geliştirerek sosyalleşmeyi başlatır. Belirtilen bu işlevler bütün kültürlerde ortak olmakla birlikte ailenin kurulma şekli, aile üyelerinin ilişkileri kültüre özgüdür.

Türk aile yapısı tarihi süreçte yaşam biçimi bakımından değişiklikler göstermiştir. Göçerevli zamandan, yerleşik yaşama, tarım toplumundan, sanayi toplumuna geçişte aile yapısı da değişikliklerden etkilenmiştir. Göçerevli dönemde ve tarım toplumunda hayat şartları gereğince geniş aile yapısı mevcutken yerleşik yaşamda özellikle de sanayi toplumuna dönüşümde, iş bulmak amacıyla kırsaldan kente göçte geniş ailelerin yerini çekirdek ailelerin aldığı görülmektedir. Burada bahsedilen geniş aile yapısınının: büyük evlerde, konaklarda, aynı avlu içinde yan yana evlerde tek çatı altında hep birlikte yaşayan, gündelik ihtiyaçların ortak alanlarda birlikte giderildiği, ortak kesede, tek elden yönetilen aile yapısına dendiğini belirtmek faydalı olacaktır. Geniş aile: aynı çatı altında anne-baba, bekâr çocuklar, evlenmiş çocuklar, torunlar, büyükanne, büyükbaba, büyük hala gibi aile üyelerinin birinci dereceden yakınlarının da yer aldığı birlikte aynı mekânı paylaşan bireylerden oluşur. Çekirdek aile, sadece karı koca ve onların çocuklarından oluşur. Bu aile tipinde çocuklar belli bir yaşta sonra içinde doğup büyüdüğü aileden iş bulma, eğitim gibi muhtelif nedenlerle ayrılır ve bu süreçten sonra ekonomik açıdan ebeveynlerinden bağımsız bir şekilde karar alıp verme yetkisi kazanırlar. Yine de kültürel kodlar dolayısı ile çekirdek aile olan ve bağımsız olduğunu düşünen ailelerin büyük çoğunluğun dahi evlenme, boşanma gibi hayati kararlar alırken ebeveynlerinden tam bağımsız hareket edemedikleri bilinmektedir.

Serim Timur, Türkiye’de Aile Yapısı adlı eserinde Türk aile yapılarını şu şekilde tanımlamaktadır: “1-Çekirdek aile (karı-koca ve evlenmemiş çocuklarından oluşan ev halkı)2- Ataerkil geniş aile (aile başkanı, evli oğulları, gelin ve torunların birlikte oturması)3-Geçici geniş aile (aile başkanının kendi ana babası veya karısının bu tür akrabalarının birlikte oturması)4-Parçalanmış aile (ölüm, boşanma vs. hallerde karı veya kocadan birinin ya da her ikisinin bulunmadığı aile) (Timur 1972: 1057).

Bu çalışmanın konusunu, teoride bu şekilde tanımlanan aile yapılarının uygulamada geniş aile, çekirdek aile olması farketmeksizin karı-kocaların, ebeveynlerden tam anlamıyla bağımsız olmada başarılı olamadıkları tezi üzerine kuruludur. Bu tam bağımsız olamama durumu özelde gelin-kaynana ilişkisi üzerinden incelenmiştir.

Tam bağımsız olamama durumunu, birey kavramının benimsenememesine bağlamakla birlikte bu çalışmaya feminist perspektifle yaklaşmıştır. Feminist teori bağlamında ele alınmasının nedeni de kadınların bilinç düzeyinin yükseltilmesinde, tam bağımsız, ne istediğini bilen bir birey algısının anlaşılmasında ve yaşama uyarlanmasında Feminist teorinin önemli olduğu görüşüdür. Kadınların kendi varoluş nedenlerini saptayabildiği, güçlerini kendi varoluşlarından aldığı durumlarda kadın, kendi öz yeterliliğini sağlayabilecek, bu durumda da gerek aile içindeki kadınlarla gerek dış dünyadaki insanlarla iletişimi çok daha farklı olacaktır. Nitekim Türkiye’de kadının nasıl olması gerektiği ataerkil değerler tarafından belirlenmektedir. “Türkiye’de kadın, eş ve anne rolü üzerinden tasvir edilmekte ve ideal kadınlık rolü iyi anne ve eş olmaktan geçmektedir. Türk kadını kimliği erkeğin istediği roller üzerinden de çizilmektedir.” (Özkantar 2019: 9). Kadınların hemcinsleriyle bir erkek üzerinden sağlamaya çalıştığı otorite yarışının temelinde de bu ideal kadınlık algısı yatmaktadır. Bu noktada söylenenleri daha anlaşılır kılmak için Feminist teorinin ne olduğunu açıklamak ve bu çalışmada hangi feminist akımdan yararlanılmış bunlara değinmek faydalı olacaktır.

Feminizm’i on sekizinci yüzyılda ortaya çıkan cinsler arası eşit hak talep eden düşünce sistemi ve toplumsal hareketler bütünü olarak tanımlayabiliriz. Feminist sözcüğünün nasıl ortaya çıktığına bakıldığında bugünkü anlamından farklı manada kullanılıp zaman içinde döneme ve dilsel bağlama göre değişkenlik gösterdiği görülmektedir. “Feminist sözcüğü, fazla kadınsı erkekleri tanımlamaya yarayan tıbbi bir terimi, eşitlik mücadelesi verenleri yermek amacıyla kullanan Alexandre Dumas’ın (oğlu) acımasız kalemi aracılığıyla 1872’de Fransızcaya girmiştir. Günümüzde kabul gören mücadele fikrini de kapsayan anlamıyla ilk olarak Fransız süfrajist² Hubertine Auclert (1848-1914) tarafından kullanılmış; sonra tüm Fransa’ya yayılmış; ardından da çoğunlukla bozguncu ve sorun çıkarıcı yan anlamlarını da yüklenerek pek çok dile geçmiştir.” (Rochefort 2020: 10).

²Süfrajet:Kadınların seçme ve seçilme hakkını savunanlar.

Gelin Kaynana İlişkisinde Akrabalık Bağının Yeri ve Rolü

Feminizm ortaya çıktığı günden günümüze gelen süreçte pek çok fikir akımının da etkisi ile feminizmin alt dalları ortaya çıkmıştır. Feminizmin ana akımı olarak kabul edilen ana akımlar ise; Liberal Feminizm, Radikal Feminizm ve Marksist Feminizmdir.

Liberal feminizm, Liberal teoriden etkilenmiş, eşitlik, bireysellik, özgürlük gibi kavramları savunmuştur. Liberal Feminizm'in temel amacı, kadınlarla erkeklerin eşit ekonomik, siyasi haklara sahip olmasıdır. Liberal Feminizmin vurgu yaptığı en önemli husus hak ve özgürlüklerdir (Öztürk 2011: 71). Radikal feminist kuram 1960'lı yılların sonu 1970'li yılların başında bir grup "hareketten kadın" tarafından New York ve Boston'da geliştirilmiştir. Radikal feministler, kendi kişisel öznellik sorununa eğilmiş, köklü bir değişim için feminist devrimin gerekliliğine inanmışlardır. Kadınların baskı altına alınmasında, kadınları kendilerini bastırılmış bir sınıfın üyesi görmelerinde, ataerkil zihniyetin yattığına inanmışlardır. Marksist feminizmin temelinde Karl Marx ve Friedrich Engels'in düşünceleri vardır. Bu düşünce, toplum içindeki aksayan yönlerin sınıf farklılığından kaynaklandığını öne sürmektedir. Sınıf ayrımının olduğu toplumda fırsat eşitliği olmayacağına savunan Marksist feminizm, kadın erkek ayrımcılığı doğrultusunda oluşturulan fırsat eşitsizliği konusu ile bu noktada kesişmektedir. "En kısa biçimde ifade etmek gerekirse Marksist feminizmin kökenleri 1848'lerde başlayan Alman İşçi Hareketi ve Marksist teorinin içinde saklıdır" (Öztürk 2011:87).

Bu çalışma hem Liberal feminizm doğrultusunda hem de Marksist feminizm doğrultusunda eklektik bir yapı çerçevesinde değerlendirilmiştir. Gelin-kaynana ilişkisinin kaotik olma nedenlerine bakıldığı zaman kadınların akrabalık bağı olsun veya olmasın kendi gerçekliğini ortaya koymak yerine ortak paydaları olan erkek üzerinden var olmaya çalıştıkları görülmüştür. Burada devreye Liberal Feminizm'in: "Liberal feministler, akla inanan, kadın ve erkeğin ruhları ile akılcı yeteneklerinin aynı olduğuna inanan, toplumsal değişimin ve toplumsal dönüşümün eğitim, özellikle de eleştirel düşünebilmek için eğitilebilmek olduğuna inanan, bireyin diğer bireylerden bağımsız olarak gerçeği arayan akılcı aktör olarak hareket etmeleri gerektiğine inanmışlardır" (Öztürk 2011: 60) savları girmektedir. Gelinlerin de kayınvalidelerin de kendi gerçekliklerini arayıp buna tutunmak yerine ataerkil kültürün kendilerine dayattıkları düşünce ve davranış biçiminin taşıyıcısı ve savunucusu oldukları görülmektedir.

Yapılan kaynak kişi görüşmelerine bakıldığı zaman gelin ve kaynana arasındaki paylaşımlar genellikle özel alan içinde ve kaynananın gelinini yönettiği biçimde ilerlemektedir. Androcentrik³ bir yaklaşımla kayınvalidelerin gelinlerini kontrol altında tutma ve yönetme çabası Marksistlerin "sınıf algısının aile içinde başladığı" savını destekler niteliktedir. Marksistler, kadın ve erkeğin aynı fırsatlara sahip olabilmesi için gerekli koşulun sınıfsız toplum anlayışının hâkim olmasına bağlarlar. Sınıf algısının ilk olarak aile içinde başladığını savunurlar. "Alman ideolojisinde Marx bu aile içi işbölümünün bir insanın başka

³ Farkında olarak ya da olmayarak eril zihniyete uygun düşünüp davranmak. Düşüncelerin temeli ataerkilliğe dayanması.

bir insana efendiliğinin ilk biçimini yarattığını belirtmişti; karı ve çocukların koca tarafından köleleştirilmesini özel mülkiyetin ilk biçimi olarak gördü.” (Donovan 2016: 140).

Araştırmanın Metodu

Bu çalışma alan araştırması yöntemlerinden olan; Gözlem (Müşahede) yoluyla Derleme Yöntemleri ile Görüşme (Mülakat) Yoluyla Derleme Yöntemlerine başvurulmuştur. Bu yöntemlerle ilgili daha fazla bilgi için bkz. (Çobanoğlu 2012: 77-82).

Kaynak kişi bilgileri alınırken hem gelinlerin hem de kayınvalidelerin yaşları, eğitim düzeyleri, memleketleri, meslek bilgileri, gelinin evlenme yaşı, gelinin evlenme şekli (anlaşarak evlenme, görücü usulü ile evlenme) gibi kişisel bilgileri toplanarak prototipler çıkarılmaya çalışılmıştır. Gelinlere yöneltilen: İlişkinizi nasıl tanımlarsınız? (Anne-kız, Gelin-kaynana, ne anne kız ne de gelin kaynana olarak tanımlamayanlar) verilen bu cevaplara istinaden “anne-kız”, “kaynana-gelin” ve “ne anne-kız ne de gelin-kaynana ilişkisi” şeklinde üç başlık altında tasnif edilmiştir.

Birbirinize olan fiziksel mesafeniz nedir aynı şehirde mi farklı şehirlerde mi? Birlikte yaşadınız mı? Gelin-kaynana arasında akrabalık bağı var mı? Kayınvalidenizden neler öğrendiniz? Kaynananızla ne sıklıkta görüşüyorsunuz? Kaynananız hayatınızın neresinde? Bu sorularla gelin-kaynana ilişkisinin içeriği ve bu ilişkiyi belirleyen etkenler tespit edilmeye çalışılmıştır.

Gelin ve kaynanaların ilişkilerini etkileyen faktörleri belirleyebilmek için ana başlıklar şeklinde sorular hazırlanıp kaynak kişilere yaşadıkları gelin-kaynana ilişkisi sorulmuştur. Bu görüşmeler esnasında dikkat çeken noktalardan biri olan; akrabalık ilişkisi olan gelin-kaynanaların, akrabalık ilişkisi olmayan gelin-kaynanalardan daha kaotik ilişkilere sahip oldukları gözlemlenmiş bu nedenle akrabalık bağının varlığı çalışmanın odağında yer almıştır. Akrabalık bağı olan gelin-kaynanalarda sınırlandırma yapılmış birinci dereceden akrabalık ilişkileri olan kaynak kişiler; teyze-yeğen, hala-yeğen, yenge-yeğen ile ikinci dereceden kuzen akrabalık ilişkileri olan kişiler seçilmiştir. Bu çalışmada akrabalık bağı olmayan gelin-kaynanalar arasında cevabı: “mesafeli ilişki” olan örneklere yer verilmiştir. Akrabalık bağı olan gelin-kaynanalar ile akrabalık bağı olmayan gelin-kaynanaların ilişkilerindeki en temel farkın “mesafe koyabilmek ya da mesafe koyamamak” olduğu tespit edildiği için mesafeli ilişki yaşayan örnekler üzerinde durulmuştur.

Bu çalışma kendinden önce yapılan gelin-kaynana çalışmalarından feminist perspektifle değerlendirilmesi bakımından ayrılmaktadır. Gelin-kaynana ilişkisinin ne olduğunun tespiti kadar ilişkiyi belirleyen temel etmenler ve gelin-kaynanaların davranışlarının altında yatan düşünce biçiminin de tespiti yapılmaya çalışılmıştır.

Gelin-Kaynana İlişkisi

Gelin Kaynana İlişkisinde Akrabalık Bağının Yeri ve Rolü

Gelin-kaynana ilişkisi insanlık tarihi var ola geldiği günden bugüne kadar süreklilik gösteren bir ilişki türüdür. “Gelin kaynana arasındaki ilk anlaşmazlığın dört bin yıllık bir geçmişi olduğu, yapılan arkeolojik kazılarla ortaya çıkarılmıştır. Çivi yazısı bir tablette genç bir kadının, kendinden binlerce kilometre uzaklıktaki eşine ‘Gel beni bu annenden kurtar, yoksa öleceğim’ dediği görülmüştür” (Sönmez 2019: 1164).

Dünyanın farklı yerlerinde özellikle ataerkil bakış açısının hâkim olduğu Asya ve Orta doğu toplumlarında gelin-kaynana ilişkisi varlığını sürdürmektedir. Benedict’in Krizantem ve Kılıç adlı Japon Kültürü’nü incelediği eserinde Japonlardaki gelin kaynana ilişkisine dair verdiği bilgiler Türkiye’de yaşanan gelin-kaynana ilişkisi ile oldukça benzerlik göstermektedir. Gelinlerin kayınvalidelerine karşı saygılı olma zorunlulukları, kayınvalidelerin gelinler karşısında hiyerarşik üstünlüğü, gelinin kayınvalide ve kayınbabasına bakma zorunluluğu (Benedict 1994:138) Türkiye’de geleneksel hayat süren aile yapılarındaki gelin-kaynana ilişkilerini hatırlatmaktadır.

Kaya’nın çalışmasından öğrendiğimiz, Shih ve Pyke’ın (2009: 348) Çinli Amerikalı gelin-kaynana arasında yaptığı araştırma, bu kadınların kendi güçlerini birleştirme yoluyla ataerkil toplum kurallarına karşı durma potansiyeli taşıdığını ortaya koymuştur. Geleneksel Çin toplumunda kayınvalide otoritesi hala geçerli olmakla birlikte, gelinler kayınvalide yanındayken ona itaat etmekte, uzaktayken ise kendi seçimlerine göre davranmaktadırlar. Çinli gelinler, kayınvalideyle yaşadıkları problemleri evlilik yaşamında karşılaştıkları sorunlar arasında üçüncü sıraya koymaktadırlar. (2019:191).

Türk aile yapısının çekirdek aile ya da geniş aile fark etmeksizin çocukların hayatlarını etkileyecek kararlar alırken ebeveynlerinden tam bağımsız hareket edemediklerine değinilmişti. Türk ailesinin bu yapısından dolayı gelin-kaynana ilişkisi aile içi dengeleri belirlemede öne çıkan bir ilişki türü olmuştur. Gelin-kaynana ilişkisinin aile yapısı ile birbirine göbek bağıyla bağlı olduğunu iddia etmek yanlış olmayacaktır. Nitekim kadının aile içinde en önemli görüldüğü, hatta kutsallaştırıldığı konumun “annelik” olması “kayınvalidelik” olarak adlandırdığımız role de zemin hazırlamaktadır. Aile yapısının geniş aile mi çekirdek aile mi olduğu, ebeveynlerle evlatların yaşadıkları yerler arasındaki mesafe fark etmeksizin kayınvalidenin yeni evli çiftlerle daima temasta olduğu görülmektedir.

“Batı kaynaklı kuramları taradığımızda, bu kuramların hemen hepsinin çekirdek aile üzerine yoğunlaşmış olduğunu ve aileyi farklı yönlerden ele alsalar da aile sanki doğal olarak daima anne-baba ve çocuklardan oluşmuş gibi var saydıklarını görürüz. Oysa Türk ailesinin tecrübesi bundan farklıdır. Türk aileleri aynı evi paylaşmıyor bile olsalar, akraba ailelerle sıkı bir iletişim içindedirler, birbirlerine maddi manevi yardım ederler; birbirlerinin karar verme süreçlerinde söz sahibidirler ve bu da çekirdek aileymiş gibi görünen ailelerin pratikte geniş aile biçiminde yaşamaya devam ettiklerini gösterir.” (Çamoğlu 2017:20).

Gelin-kaynana ilişkisinin içeriğini, gidişatını belirleyen etkenler içinde en önde gelen, annelik rolü, anneye atfedilen değerlerin bir uzantısı olarak kendini bu ilişkide devam ettirmektedir. Nitekim kayınvalidenin çocuk büyütmede, ev işlerini idame ettirmede,

çevreyle iletişim kurma kabiliyetinde gelinden daha çok tecrübesi olduğu kabul edilmektedir. Bu kabuller doğrultusunda toplum tarafından, kayınvalideye usta öğretici rolünün verildiği, gelinin de ustası yanında eğitime hazır çırak olarak konumlandırıldığını söylemek yanlış olmayacaktır. Bu kabuller yeni evli çiftin evliliğinde kayınvalideyi bilirkişi olarak konumlandırmaya ve yeni evli çiftin hayatına temasta onu haklı kılan gerekçeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Kaynanalardaki, yaşam tecrübesinin yeni gelenden (gelinden) daha çok olduğu inancıyla, toplumun kaynanalığa yüklediği rolleri yerine getirmeyi görev edinme tavrıyla ve gelinle ortak paydası olan oğlanı doğurmuş ve büyütmüş olmanın kendine hak kazandırdığı inanışıyla bilirkişi konumunda olma çabası gelinler tarafından olumlu karşılanmamakta dolayısıyla bu ilişki çekişmeli bir hal almaktadır. Gelinlerin de kendilerinden beklenen rolleri yerine getirmeyi reddetmesi, ki bu beklenti genelde tecrübesiz olan gelinin tecrübeli kaynana karşındaki itaatini içermektedir, toplum tarafından gelinin, “başına buyruk” toplumun yüklediği rollere başkaldıran “aykırı” biri olarak nitelendirildiği görülmektedir. Hiyerarşik yapı içerisinde küçüğün büyük karşısında genelde haksız sayılması, haklı olsa bile “saygı” anlayışından dolayı ses etmemesi de iletişimin şeklini kısıtlamaktadır.

Değişen düşünce biçimleri ile olaylar ve ilişkiler büyük küçük bağlamında değerlendirilmekten çıkmış, gelinin kaynanasına karşı daha aktif iletişim kurabildiği, kendisini ifade edebildiği, sınırlarını belirleyebildiği ilişki biçimine dönüşmüştür. İletişim biçiminde ve yaşam biçimindeki değişikliklere herkesin aynı oranda uyum sağlayamaması iletişimin aksamasına neden olmuş, bu ilişkiyi de etkilemiştir. Günümüzde yaşam şekillerinin değişmesi, yeni neslin büyük çoğunluğunun üst nesilden eğitim yönünden daha ileride olması, birey kavramının yayılması ile yeni neslin kendi hayatlarına ebeveynleri de dâhil başkalarına müdahale imkânı vermemesi ile ebeveynler müdahale etmede kısıtlanmıştır.

Değişen düşünce ve yaşam biçimi ile birlikte gelin ve kaynana arasındaki; maddi manevi sermaye, eğitim düzeyi, yaşam biçimi, görgü farkı bu ilişkiyi belirleyen ana etkenler olmuştur. “Kültürel özellikleri farklı bireyler arasında gerçekleşen etkileşim süreci aynı zamanda bir kültürlerarası iletişim sürecidir. Aile, evlilik, ticari ve resmî kurumlarda bir arada olan farklı kültürler mensup insanlar arasındaki etkileşim de kültürlerarası iletişim konusudur. Kültürlerarası iletişimin sürecinin etkin bir şekilde gerçekleşmesini engelleyen faktörler arasında etnik merkezci bakış açısının yanı sıra normlar, roller, kalıp düşünceler ve ön yargılar sayılabilir.” (Kaya 2019: 188).

Yukarıda bahsedilen eğitim düzeyi, görgü farkı, kuşak farkı gibi etkenlerin uyumsuzluğu ve bunlara ek olarak Türk kültüründeki hiyerarşik yapı, toplum tarafından oluşturulan kalıp yargılar, ön yargılar ve toplumun belirlediği roller bu ilişkinin olumsuz ilişki olarak görülmesinde ve nitekim yaşanmasında etkili olmuştur.

Toplum tarafından oluşturulan ön yargılar atasözleri aracılığıyla bilinçaltına yerleştirilmiş ve atasözleri aracılığıyla kuşaktan kuşağa taşınmıştır. “Kaynana öcü, oğlu cici”, “Kaynana pamuk ipliği olup raftan düşse gelininin başını yarar”, “Gelin çiçek her dediği

Gelin Kaynana İlişkisinde Akrabalık Bağının Yeri ve Rolü

gerçek; kaynana yılan, her dediği yalan”, “Ana yılan, sözü yalan; karı çiçek, sözü gerçek”, “Oğlan anası kapı arkası, kız anası minder kabası.”, “Gelinin dini yok, kaynananın imanı.” (Akbalık 2013: 87). Daha önce olumsuz tecrübe sahibi olan gelin ve kaynanalar tarafından anlatılan yaşanmışlıklar ve oluşturulan atasözleri bu ilişkinin başında olan gelin ve kaynanada koşullanmaya sebep olabildiği tespit edilmiştir. Nitekim “Kaynana pamuk ipliği olup raftan düşse, gelinin başını yarar.” atasözü bu düşünce biçimine örnek teşkil etmektedir. Bu ve bunun gibi kalıp yargılar, bu ilişkideki fertlerin birbirini incitme de zihninde oluşan olumsuz gelin-kaynana algısından dolayı, karşısındaki insanı tanıma ve sevme isteğinden önce olumsuz hisler geliştirmesine sebebiyet verebilmektedir.

Kaynana ile ilgili tanımlamalara bakıldığında Türk Dil Kurumu güncel sözlüğünde “kaynana” ile ilgili verilen şu kelimelerin de olumsuz anlam içerdiği görülmektedir: “kaynana ağzı: ileri geri veya yersiz konuşma, gereksiz dedikodu yapma”, “kaynana zırlıtısı: bir sap etrafında çevrilen, çevrildikçe takırtılı bir ses çıkaran çocuk oyuncağı”, “kaynanadili: bir iğne oyası motifi, dil biçiminde yassı ve dikenli dalları olan bir tür kaktüs”, “kaynanalık taslamak: kaynana gibi davranmak”. Burada verilen kelimelerin hepsinin olumsuz manada olması, haddi olmadan bir başkasının işine karışmak anlamlarının kaynanalıkla özdeşleştirilmesi dikkate değerdir. Her şeye karışma hakkını kendinde bulmanın kökünde birey olma olgusunun kavranamadığı, müdahale ederken de annelik rolünün, “annelik hakkının” altına sığmıdığı görülmektedir.

Gelin-kaynana arasında gerilim yaratan konuların başında kaynanaların her şeye karışma isteği gelmektedir. Geleneksel yaşam biçiminde, tarım toplumunda kendinden önceki kuşağın yaşam bilgisi doğrultusunda ilerlemek fayda sağlayabiliyorken modern yaşam biçiminde ve ebeveynlerinin yaşam biçimlerinden farklı yaşam tarzını benimseyen yeni nesil için üst kuşağın edindiği bilgi ve tecrübelerin uygulanabilirliğinin giderek azalması aile içi ilişkilerin dengesini bozmuş, kayınvalidenin aile içindeki otoritesini, bilirkişi konumunu zayıflatan etkenlerden olmuştur. Kaynananın bu bilirkişi konumunu devam ettirme isteği yeni nesil gelinler tarafından reddedilince bu ilişkideki gerilim kaçınılmaz olmuş ve otorite yarışına zemin hazırlamıştır.

Kendini bilirkişi olarak konumlandırıp her şeye karışma yetkisini kendinde gören kaynana profiliyle özellikle akrabalık bağı bulunan gelin-kaynana ilişkilerinde ve yaşı küçükken gelin olan gelin kaynana ilişkilerinde karşılaşmıştır. Gelin-kaynana ilişkisini kaotik ilişki olarak belirleyen nedenlerin başında gelen kaynanaların her şeye karışma arzusu, bu ilişkide karşılaşılan en genel sorunlardan olmakla birlikte ilişkinin “yakınlık” anlayışına göre değiştiği tespit edilmiştir. “Yakın” ilişkilerde; fiziksel mesafesi yakın olan; birlikte yaşayan gelin-kaynanalar, akrabalık bağı olan gelin-kaynanalar, küçük yaşta gelin olan gelin ve kaynanası arasındaki ilişkide “yakınlık” kavramının sınırlarının doğru belirlenememesinden kaynaklandığı görülmektedir.

Akraba Olan Gelin-Kaynanalar

Akraba Evliliği

Türk kültüründe akraba sözcüğü Arapça karîb (tür. yakın) sözcüğünün çoğul şekli olan akrîba'dan gelmektedir. (Ayan vd. 2002: 2) Akraba: Kan bağıyla birbirine bağlı olan kimseler.(TDK. 30.11.22)

Aralarında kan bağı olan insanlara akraba, kan bağı olmayıp evlilik yoluyla oluşan yakınlığa hısımlık denmektedir. Akraba arasında yapılan evlilikler iki kardeşin çocuklarının birbiri ile evlenmesi (hala dayı çocukları, amca çocukları, teyze çocukları gibi)birinci dereceden akraba evliliği sayılırken kardeş torunlarının evliliği ikinci dereceden akraba evliliği sayılmaktadır.

Akraba evliliği kavramının bu bahsedilenin dışında paralel yeğen (paralel-cousin marriage) ve çapraz yeğen (cross-cousin marriage) evliliği şeklinde tanımlaması mevcuttur. Amca kızı-amca oğlu ve teyze oğlu- teyze kızı arasındaki evlilikler paralel, dayı oğlu- hala kızı ve hala oğlu-dayı kızı arasındaki evlilikler çapraz yeğen evliliği şeklinde sınıflandırılmıştır. (Ayan vd. 2002)

Ülkemizde akraba evlilikleri içinde en çok amca kızı ile olan evliliği %24 olmakla birlikte bunu hala oğlu ve teyze kızı takip etmiş. Akraba evliliği 1988 yılında Türkiye'de %21 iken Karadeniz'de %23,3 oranındadır. Akraba evliliklerinin %83'ü birinci ve ikinci dereceden akraba evlilikleridir (Tezcan 2000: 50).

Özellikle kırsal kesimlerde tercih edilen akraba evliliğinin, aile arasındaki mirasın bölünmemesi için, küçük çevrelerde hayatını idame ettiren kişilerin tanıdık bildik aile olmasını önemseydiği için tercih sebebi olduğu bilinmektedir.

“Özellikle aşiret ya da kabile toplumsal kimliğinin sürdürülmesi, soy içi evliliği gerekli kılmaktadır. Aile içi evlilik ya da soy içi evlilik, bu nedenle tercih edilmektedir. Kuşkusuz böyle bir evlilik, bazı işlevleri yerine getirmektedir. O da, soy birliğinin dayanışmayı ve siyasal bağı güçlendirme işlevleridir. Aşiret biçimi parçalandıktan sonra, aynı gelenek etkinliğini sürdürmüştür” (Tezcan 2000: 49-50).

Akrabalık ilişkisi yaşayan gelin-kaynanalar arasında akrabalık bağlarından dolayı gelin ve kayınvalidenin birbirlerinden beklentilerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu beklentinin teyze-yeğen, hala-yeğen, yenge-yeğen ilişkisine istinaden ortaya çıktığı fakat ilişki sürecinde tarafların gelin ve kaynana sıfatlarından dolayı olumsuz bir tavra büründükleri görülmektedir. Gelin ve kayınvalidelerinin kuşakları fark etmeksizin hepsinde akrabalık bağının, yakınlık kavramıyla bağdaştırılıp her iki tarafın birbirinden beklentiye girdiği görülmektedir.

Her iki tarafın da ben teyzeyim, ben yeğenim, ben halayım gibi savunma ifadeleriyle yakınlık ve ayrıcalık beklediği ve bu beklentinin karşılık bulamaması sonucu gerilimin ortaya

Gelin Kaynana İlişkisinde Akrabalık Bağının Yeri ve Rolü

çıktığı görülmektedir. Ön yargıların ve çevreden duyulan olumsuz tecrübelerin bu ilişki üzerindeki olumsuz etkisi bilinmektedir. Gelin-kaynana ilişkisini mesafeli olarak tanımlayan gelin-kaynanaların bu ilişkiyi mesafeli olarak tanımlamaları ve bu şekilde yaşamalarının temelinde anlatılan olumsuz tecrübeleri yaşamamak için alınmış bir önlem olduğu görülmektedir. Gelin ve kaynanaların özellikle de gelinlerin “ne iyi olalım ne de kötü” anlayışıyla sınır çizerek bu ilişkiyi dengede tutmaya çalıştıkları görülmektedir.

Kaynanası öz teyzesi olan Sumru adlı gelin de kayınvalidesi ile gelin-kaynana olunca ilişkisi kötüye giden gelinlerden olmuştur. Teyzesi (kaynanası) Sumru gelinin giyim kuşam gibi kişisel tercihlerine karışmayı kendine hak bilmiş, gelinini değiştirmeye zorlamış ve oğlu ile gelininin evliliğinin sonlanmasına sebep olmuştur. İki yıldan az süren bu evliliğin bitme nedeni kaynana zorbalığı olarak vurgulanmış olup Sumru gelinin: “Bunu yapan öz teyzem bu daha üzücü, sonuçta beni tanıyan, benim hayat tarzımı, ailemin hayat tarzını bilen biri, bu çok daha üzücü.”⁴ Diyerek bu ilişkideki akrabalık bağından ve yakınlıktan dolayı iyi ilişki beklentisinin hüsrarla sonuçlandığını ifade etmiştir.

Heideger’in “Dasein” (varoluş) diye adlandırdığı kavram benliğin yabancılaşmış ve somutlaşmış varoluş düzeyiyle -bir nesne olarak varoluş-, yansıtıcı, üretken, ve aşkın bir öznenin var oluşu arasındaki gerilimdir. Varoluşun nesne düzeyini “Das man” diye adlandıran Heideger bunu kitlelerle özdeşleştirir. Ona göre “das man” örnek kalıplara uyan, bireyselleşmemiş, yapmacık yaşam tarzıdır. Heideger, bunu diktatörlüğe boyun eğmek olarak açıklar. (Donovan 2016: 225). Yukarıdaki gelin kaynana arasındaki çatışmanın nedeni Heideger’in varoluş ve nesne düzeyinde varoluşu ile açıklanabilir. Kendi gerçekleri ile var olabilen bir gelinin, ötekinin (ataerkil zihniyetin) varlığı içinde eriyen bir kayınvalide ile çatışması elbette kaçınılmaz olacaktır.

Teyzesinin oğlu ile evlenen bir başka örnekte Aslı adlı gelindir. Kaynanası teyzesi olan Aslı gelin evlendiği andan kayınvalidesi ölene kadar kayınvalidesi ile birlikte yaşamış bir gelindir. Çok küçük yaşta ailesi tarafından evlendirildiğini belirten Aslı gelin evliliğinin ilk zamanlarında kaynanası teyzesi olduğu için kendisinin şanslı olduğunu düşünmüş ama zamanla bu ilişkide de teyze yeğen yakınlığına istinaden birbirlerinden beklentiler artmış ve her iki tarafında beklentisi karşılanmayınca ilişkinin gerilimli hal aldığı görülmüştür. Gelin, kaynanası teyzesi olduğu için diğer gelinlerinden ayrıcalıklı davranılmasını beklemiş ama kaynana birlikte yaşadıkları için evin bütün işini ve hizmet beklentisini kendi yeğeninden talep etmiştir. Kaynananın rahat talepte bulunabilmesi de gelininin yeğeni olmasından dolayı o “yakın bağı” istediğini yaptırabilmek, söyleyebilmek olarak yorumlanmasından kaynaklandığı görülmektedir.

Aslı gelin: “Ben o evin gelini oldum, aş, iş hep benden beklendi. Diğer gelinler dışarıdan gelirdi onların hizmetini de ben yapardım, ben hep hizmet eden oldum. Kaynanam

⁴ K.K. Sumru. 17.08.22.

benim teyzemdi ama beni kendi konforu için kullandı, beni kayırmadı hiçbir zaman, bu da benim yeğenim diyip arka çıkmadı hiçbir konuda.”⁵

Aslı gelinin ifadelerinden anlaşıldığı üzere kaynanası teyzesi olduğu için kendisine karşı daha sevecen, koruyup kollayan, destek olan bir kaynana beklentisi içinde olduğu fakat beklentilerinin karşılanmadığı görülmektedir. Teyzenin (kayınvalide) diğer gelinlerine hizmetini yaptırmakta çekinmesi, dilediğini söyleyememesi diğer gelinlerin kayınvalidesine mesafe koyması ile mümkün olamamışken yeğeni olan Aslı Hanım'ın mesafe koymak gibi imkânı olamamıştır. Birlikte yaşamaları aradaki mesafeyi korumayı zorlaştırırsa da ilişkinin en başından teyze-yeğen bağı bu ilişkinin gidişatına yön vermiştir.

Kayınvalidesi teyzesi olan bir başka gelin olan Dilan adlı gelin kayınvalidesi ile olan ilişkisini “çok iyi ilişkimiz var” diye tanımlıyor. Yapılan bu araştırmada bu cevabın daha önce karşılaşılmamış bir cevap olduğunu belirtmek gerekir. Dilan gelinin, on altı yaşındayken ailesinin tercihi doğrultusunda evlendirildiğini öğrenmekle birlikte konuşma süresince on altı yaşında evlenmiş olmasına vurgu yapması dikkate değerdir: “Şimdi düşününce aklım almıyor on altı yaşında evliliği, iyi ki teyzemin oğluna vermişler.”⁶

Kaynak kişinin on altı yaşında evlenmiş olması ve görüşme esnasında kendisinin de sıkça belirttiği gibi çok küçük yaşta, çocuk yaşta evlenmiş olması evliliğe ve kayınvalidesine bakışını o bilinç düzeyiyle şekillendirmektedir. Kişinin kim olduğuna, ne istediğine karar vermektense biber yaşıdığı, çocukluktan ergenliğe geçiş sayılabilecek yaşlarda evlendirilmesi gelin sıfatını alması hem eşi ile ilişkisini hem de gelin kaynana ilişkisini doğru belirleyebilme yetisinde olamayacağı yaşlardır. Kişinin benliğini ortaya koymadan var olması beklenemez. Bu örnekteki gelinin bugün şaşkınlıkla ifade ettiği cümleler, yaptıklarının bilinçli olmadığını göstergesidir. On altı yaşında evlenmiş olmayı bugünkü aklıyla kabullenemeyen kaynak kişimiz, yaşadıklarını aktarırken olumlu bir hava içerisinde anlatmasına rağmen farkındalık düzeyinin arttığı, kendi hayatı ile ilgili kendi karar alabildiği yaşlarda evlenmiş olsaydı bu ilişkinin daha farklı ilerleyebileceğinin farkındadır. Bu örnekten anlaşılacağı üzere gelin-kaynana ilişkisinin değerlendirilmesinde gelinlerin evlilik yaşlarının ve yaştan bağımsız olarak farkındalık düzeyinin önemi ortaya çıkmaktadır. Hayatına yön verebilen, kendi sınırlarını belirleyen bir birey ile henüz benliğini, ne istediğini, belirleyememiş, hayatı anlamlandıramamış kişinin insanlarla olan iletişimi, olaylara yaklaşımı ve tepkisi elbette aynı olmayacaktır. Yine bu konuşmada on altı yaşında evlenmiş olan Dilan Hanım'ın bütün ev işini, yemek yapmayı, temizlik yapmayı kayınvalidesinden öğrenmiş olması da evcil bakıcı rolünün kadınlar arasında kuşaktan kuşağa aktarımının bir örneği niteliğindedir (Kandiyoti 2019: 51).

⁵K.K. Aslı. 25.06.20.

⁶K.K. Dilan. 19.01.22.

Gelin Kaynana İlişkisinde Akrabalık Bağının Yeri ve Rolü

Kaynanası halası olan Seçkin isimli geline kaynanası ile ilişkisi sorulduğunda çok yakın bir ilişkisi olmamasına rağmen görüştüikleri zaman kaynanasının (halası) onu hemen işe koştüğünü ifade ediyor.

“Kayınvalidem köyde yaşıyordu, tatillerde yanına gittiğimiz zaman da öyle özel bir ilgisi olmazdı, işten başını kaldıramazdı zaten hep işle meşguldü. Halam olduğu için bir ayrıcalık görmedim, gittiğimiz zaman benden iş yapmamı isterdi. Hiç unutmam bir bayramda gittik, yanına gittim diğer iki elimle oturuyordu daha hoş geldin demeden işe koşmaya çalıştı beni.”⁷

Kayınvalidesi halası olmasına rağmen ilişkilerinde bir yakınlık sağlanamamış, bazı gelin kaynanalar gibi kaotik bir ilişki de olmamış Seçkin gelinin ilişkisi. Kayınvalidesi ile olan ilişkisine dair Seçkin gelinin, kayınvalidesi tarafından ilgi alaka görmemiş ve kendisinden sürekli hizmet etmesi beklenmiş bir gelin olduğu anlaşılıyor Seçkin Hanım'ın ifadelerinden.

Kayınvalidesi amcasının eşi olan Döne gelin, yenge-yeğen ilişkisi içindeyken iletişimi iyi olan, gelin-kaynana olunca antagonist (düşman) bir ilişkiye dönen bu ilişkinin kaotik bir ilişki olduğunu ifade ediyor. Bu ilişkinin gerilimli hal almasının önde gelen nedeni yengesinin beklentileri ile kendi beklentilerinin çatışması olduğunu ifade ediyor. Kayınvalidesinin giyim kuşamına karışması ile başlayan süreç eşin vefat etmesi sonrası mal vermek istemeyerek devam etmiş ve düşman ilişkisine dönüşmüştür bu ilişki.

“Ben amcamın oğlu ile evlendim, yengemle aramız iyiydi ama evlenince işler değişti. Her iki taraf birbirini tanıyor olmasına rağmen evlenince işler değişebiliyormuş. Ben güzel giyinmeyi seven, hayat dolu bir insanım. Benim giyim kuşamım, davranışlarım kayınvalideme fazla geliyordu. Sürekli beni uyarma, onu yapma, bunu giyme diye baskı kuruyordu üzerimde. Tabi ki soğuyorsun bu tavırlardan dolayı, kendi ailende görmemişsin bu baskıyı, e kayınvalidem de yabancı değil yengem benim böyle olduğumu biliyor ama beni değiştirme çabasına giriyor çok bunaltırdı beni. Aramız iyi olmadı bu nedenlerle. Eşim ölünce de ilerleyen süreçte mal varlığı paylaşılacağı zaman bana çok bir şey vermek istemediler.”⁸

Kayınvalidesi amcasının eşi olan bir başka gelin olan Hediye Hanım, kayınvalidesinin ilk ve akraba ilişkisi bulunan tek gelini olduğunu ifade ediyor. Evliliğinin ilk beş yılında kayınvalidesi ile aynı evde yaşayan Hediye Hanım, kayınvalidesinin yanında hiç söz hakkı olmadığını, kayınvalidesinin her şeye karışıp her şeyi bilen tutumundan dolayı huzur bulamadığını ifade ediyor.

“Ev işlerini bölüşürdük, birlikte yapardık, gezmeye de birlikte giderdik beni yalnız bir yere göndermezdi. Evin düzenini o belirlerdi her şeye o karar verirdi. Benim sözümün bir hükmü yoktu. Kayınbabam çarşıya giderken bana bir isteğim olup olmadığını sorardı,

⁷K.K.Seçkin. 10.06.22.

⁸ K.K.Döne. 12.08.22

kayınvalidem benden önce davranıp benim adıma cevap verir bir isteğimin olmadığını söylerdi. Bana bir şey alınsın istemezdi.”⁹

Bu örnekte kayınvalidenin her şeye karışması, kendini otorite olarak konumlandırması bu ilişkiyi olumsuz etkilemiştir. Bu örnekte yer alan kaynak kişilerin yeğen-yenge olması dolayısıyla akrabalık bağı bulunan gelin-kaynana bağlamında değerlendirildiğinde de akrabalık bağının pozitif ayrımcılığa dönüşmediği bu ilişkiye olumlu, sevecen bir hava katmadığı görülmektedir. Nitekim Hediye gelinin: “Etilerim başka şehirlerde yaşıyorlar, tatillerde gelip gidiyorlar ama kayınvalidem bana yaptığı despotluğu hiçbirine yapmaz. Hiçbirinden hizmet beklemez daha doğrusu yapamaz da bekleyemez de. Ben yeğeniyim, onlar elkızı ama kayınvalidemin davranışına bakarsan ben elkızıyım.”¹⁰ sözleri aradaki akrabalık bağının pozitif ayrımcılıktan ziyade sınırsızca kişisel alana müdahale hakkı olarak algılandığını göstermektedir. Kayınvalidenin akrabalık bağı bulunmayan, fiziksel mesafe olarak kendinden uzakta yaşayan gelinlerine dilediğini söyleyememesi, kendi hizmetini yaptırabilmesi dikkate değerdir. Akrabası olan ilk gelini üzerinde tahakküm kurma hakkını kendinde bulan aynı kayınvalidenin bu tavrının altında “yakınlık” kavramının yattığı görülmektedir. Yine buradaki kayınvalidenin davranışlarının temelinde androcentrik bakış açısının hâkim olduğu da görülmektedir. Buradaki kayınvalidenin ömrü boyunca ataerkil otorite tarafından kendisine uygulanan; bakım verme, hizmet etme, besleme görevlerini gelininden bekliyor olması Beauvoir’ın içkinlik ve aşkınlık kavramlarının önemini hatırlatmaktadır.

Kadın içkinliğe mahkûm olduğu sürece kendisini ezenlerle bağı içkinlik sınırlarını aşmak sûretiyle test edilemez. İçkinlik âleminden çıkmadığı sürece dünyayı inşa eden bir faaliyet içinde kendisiyle yeni bir ilişki kurmayacaktır. Bu böyle olduğu sürece bağımsızlaşma imkânı ona kapalıdır. (Beauvoir, 2016:17-18).

Yukarıdaki örnekteki kayınvalidenin, içkinlikten aşkınlığa geçememiş bir birey olduğu aşıkârdır. Ataerkil değer yargılar doğrultusunda davranışlarını düzenleyen kayınvalide, etkin bir biçimde bir başka kadının ezilmesine katkıda bulunmaktadır.

Kayınvalidelere gelinlerinden neden hizmet ve hürmet etmeleri gerektiği sorulduğu zaman akla yatkın bir cevap veremedikleri “görenek öyle”, “o gelin” şeklinde cevaplar alınmıştır. Cevaplarının temelinde hangi değer yargılarının yattığını sorgulamayan bu kadınlar, kendileri de ömürleri boyunca kayınvalidelerine, aile fertlerine, kayınbabalarına hizmet etmişlerdir. Şoray Uzun Yolda¹¹ adlı TV programında sunucu Şoray’ın örgü ören kayınvalideye “Geline de örüyor musunuz?” sorusu üzerine kayınvalidenin: “Gelin bize örsün” “Geline kaynana örmez, usul öyle” “Geline kaynana örmez, örerse de içinden gelerek örmez” şeklinde cevaplar verdiği görülmektedir.

⁹ K.K. Hediye. 23.02.2021.

¹⁰ K.K.Hediye. 23.02.2021.

¹¹ www.youtube.com.Şorayuzunyolda.26Nisan2021.

Gelin Kaynana İlişkisinde Akrabalık Bağının Yeri ve Rolü

Gelinlerin anlatılarına bakıldığı zaman kayınvalideler, Hooks'un, küçük bir kız çocuğuyken fark ettim diye anlattığı, kadının yerinin evi olduğu gerçeği, kaderinin iyi bir ev kadını olması, kocasına ve ailesine bakım sağlamanın gerekliliği, kendisi hariç herkesin mutluluğunu sağlama rolünü (Hooks, 2020, s.32) varoluş amacı olarak görmekle kalmamış, kendinden sonra gelen geline aktarmayı kendine görev addetmiştir.

Halasının oğlu ile evli olan Feray gelinin kayınvalidesi ile olan ilişkisi yapılan görüşmeler arasında akraba olan gelin kaynana ilişkileri içerisinde mesafeli olarak tanımlanan tek örnektir. Feray gelinin eşinin işi dolayısı ile farklı şehirlerde ve farklı ülkede yaşaması dolayısıyla kayınvalidesi (halası) ile çok iletişimi olmamış bu nedenle de her iki tarafın da birbirinden beklentisi olmamış. Beklentinin ve paylaşımın olmaması da ilişkiyi olumlu ya da olumsuz şekilde adlandıramayacak kadar mesafeli kılmıştır.

"Ben halamı sadece tatillerde görürdüm o da her tatilde de değil. Ara sıra görüşürdük birbirimize karışma ya da olumsuz tavır geliştirecek bir zaman olmazdı. Bu nedenle anne-kız ilişkisi, iyi ilişki ya da kötü ilişki diyemem mesafeli dersem doğru olur. Pek görüşmediğimiz için bu ilişkiye dair anlatabileceğim çok bir şey de yok açıkçası."¹²

İkinci kuşaktan akraba evliliği olan Gizem Hanım'ın kayınvalidesi ile ilişkisi hem akrabalık bağından hem de fiziksel mesafenin yakınlığından dolayı huzur kaçıran bir ilişki olarak adlandırılıyor.

"Benim kayınbabamla babam amca çocuğu. Biz akrabayız hepimiz aynı mahallede yaşıyoruz. Bizde akraba evliliği yaygındır zaten. Ben kayınvalidemle aynı apartmanda oturuyorum. Annemlerle de aynı mahallede. Kayınvalidem çok sorumsuz bir kadın, evlatlarının sorumluluklarını üstlenmeyen, herhangi bir konuda kendini yormayan bir kadın. Genel olarak onun yapısından hoşlanmıyorum. Benim yanımda da ağzını geleni konuşuyor öyle bir rahatlığı var zaten akrabayız hem hem de geliniyim diye. Benim hoşuma gitmiyor bu rahat tavırları. Aynı binadayız diye çat diye zili çalar gelir bana. Müsait miyim değil miyim gibi düşünceleri olmaz. Ben ilk başlarda bir şey yapamıyordum şimdi biraz mesafe koymaya çalışıyorum ama sorarsanız ne kadar anlıyor hiç!"¹³ Bu örnekteki kayınvalidenin de haber vermeden gelinin evine gitmekte beis görmeyen, bunun sınır ihlali olduğunu düşünmeyen bir kayınvalide olduğu görülmektedir.

Yukarıda yer verilen örneklerde gelin ve kayınvalideler arasındaki anlaşmazlığın sebebi kuşak farkı, yaşam ve görgü farkı gibi etkenlerden kaynaklansa da sorunun en temeli kadınların özellikle kayınvalidelerin var oluşlarını kendi güçlerine dayandıramamalarından kaynaklanmıştır. Yaşamları boyunca kendilerine öğretilen doğruları sorgusuz sualsiz yerine getiren, özel alana hapsedilmiş kadınlık görevlerini ustalıkla yerine getirme çabası ile

¹² K.K.Feray. 18.07.22.

¹³ K.K.Gizem.14.04.21.

geçirdikleri ömürlerini gelinlerine dayatma çabaları gelinleri tarafından kabul görmeyince çatışma ortaya çıkmıştır.

Anlatılanlara bakıldığı zaman gelin ve kaynanaların ortak hareket ettiği alanın gündelik işleri yoluna koymak, ev halkının temel ihtiyaçları olan yemek, temizlik, düzen gibi işleri sağlamak olduğu görülmektedir. Donovan'ın da ifade ettiği gibi "Kadınlara ev içi düzeni sağlamak, temizlik, düzen, iyi yemek pişirme bilgisi, ev halkının çamaşırlarının temizliği ve düzeni gibi özel alana ait bilgiler ve işler verilmiştir." (2016: 152).

Bu örnekler aterkil zihniyetin şekillendirdiği kadın bilincinin, kayınvalide ile sürdürüldüğü kendisine uygulanan tiranlığı kendinden güçsüz gördüğü gelinine uygulama şeklinin göstergesidir. Kayınvalidelerin gelinlerine kendi başlarına iş yapma, gezmeye gitme fırsatı vermemeleri Rousseau'nun, kız çocuklarının nasıl yetiştirilmeleri gerektiğine dair verdiği eril maksatlara hizmeti içeren idealarının hayata geçmiş biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır.

"Kızlar uyanık ve çalışkan olmalıdırlar ama bu yeterli değildir; en erken yaşta kısıtlamalara alışmaları gerekir. Bu bir talihsizlik olarak görülebilir belki ama kadın cinsinin özünden ayrı düşünülemez; bundan kurtulmaya çalışırlarsa ancak daha büyük acılar çekeceklerdir. Yaşamları boyunca sürekli ve kati bir kısıtlamaya tabi tutulmalıdırlar; daha sonra daha büyük bedeller ödememeleri için buna erken yaşta alıştırmaları ve başkalarının iradesine daha kolay boyun eğbilmeleri için kaprislerinin bastırılması gerekir." Wollstocraft, eril zihniyetin istediği kadın tabiatına bu şekilde ulaşılabileceğini iddia ediyor (Wollstonecraft 2021: 125).

Akrabalık Bağı Bulunmayan Gelin-Kaynanalar

Aralarında herhangi bir akrabalık bağı bulunmayan gelin ve kaynanalar bu grupta ele alınmıştır. Bu grupta ele alınan gelin-kaynanaların ilişkilerinde anne-kız, gelin-kaynana, ne anne kız ne de gelin kaynana şeklinde tanımlanan üç grubun örneği ile karşılaşmıştır. Bu gruptaki gelinlerin çoğunluğu kayınvalideleri ile olan ilişkilerini mesafeli ilişki şeklinde tanımlamışlardır.

Kaynak kişilerin mesafeli ilişki olarak tercih ettikleri bu ilişkinin gelin-kaynana arasında çok paylaşımın olmadığı, paylaşım olsa bile kayınvalidelerin gelinlerinin hayatına müdahale etmede gelinleri tarafından engellendikleri, tavır ve his yönünden mesafeli olunan ilişkiler olarak anlamlandırıldığı tespit edilmiştir. Özellikle yeni nesil gelinler ile genç kuşak kayınvalidelerin ilişkilerini mesafeli ilişki olarak adlandırdığı görülmüştür. Genç kuşak kaynanalar: 52-65 yaş aralığını bu kuşak kapsamında, orta yaş kaynanalar: 65-80 yaş aralığı kaynanalar bu gruba dâhil edilirken 80 yaş ve üzeri kaynanalar da orta yaş üzeri kaynanalar grubunda ele alınmıştır. Gelinler de üç kuşakta incelenmiş olup genç kuşak: 29-45, orta kuşak gelinler: 45-65, 65 yaş üzeri gelinler de orta yaş üzeri gelinler olarak sınıflandırılmıştır.

Gelin Kaynana İlişkisinde Akrabalık Bağının Yeri ve Rolü

Gelin-kaynana ilişkisinin belleklerde olumsuz, antagonist¹⁴ bir ilişki olarak yer alması sebebi ile yeni nesil gelinlerin ve kendi kayınvalideleri ile olumsuz tecrübeleri olan genç kuşak kayınvalidelerin ilişkilerini dengede tutabilmek için mesafeyi korumaya özen gösterdiği görülmektedir. Olumsuz tecrübeler, ön yargılar, kalıp yargılar ve toplumsal rollerin bu ilişkide tarafları koşullandırdığını daha önce bahsetmiştik. Gelinlerin ve kaynanaların bu kalıp yargıları yıkmak, ilişkilerini olumlu kılabilmek için mesafeli olma yolunu seçtikleri görülmektedir.

“Kayınvalidem ile aramdaki ilişkiyi mesafeli olarak tanımlarım ama bunun böyle olmasını ben sağlıyorum. Kayınvalidemden kaynaklı değil bu tavır, onun yerinde başkası olsaydı da bu şekilde tutardım bu ilişkiyi çünkü ben kendi kuzenlerimde ve arkadaşlarımda çok sorunlu ilişkilere tanık oldum. Mesafeyi korumanın, olumsuz ilişki yaşamamak için iyi bir yöntem olduğunu düşünüyorum.”¹⁵

Mesafeli ilişki olarak tanımlanan ilişkilerde bir kısmının çok görüşmeyerek bir kısmının ise sık görüşülse dahi tavır ve yaklaşım olarak samimi olmadan iletişim kurdukları görülmektedir. Yaşam şartları gereği farklı şehirlerde yaşayan ve bayramlarda, tatilde görüşmek kaydıyla daha sınırlı yüz yüze geline, gelin-kayınvalidelerin genelini ilişkiyi mesafeli olarak tanımladığı görülmüştür. Kaynak kişilerimizden Ayça gelinin, kayınvalidesi ile olan ilişkisi de mesafeli ilişkilerdendir. Kayınvalidesini sadece tatillerde gören bu gelin kayınvalidesinin kayınvalidelik yapma potansiyeli olduğunu fakat kendisinin mesafeli durarak buna fırsat vermediğini ifade ediyor.

“Biz kayınvalidemin yanına sadece tatillerde gidiyoruz, gittiğimiz zaman kendi annemden önce ona gitmemi bekliyor bunun bir saygı olduğunu düşünüyorum ama ben bunu yapmıyorum bundan dolayı eleştirilmişim de. Benim yetiştiğim ailenin görgüsü ile kayınvalidemin görgüsü farklı bu sebeple farklı beklentileri olabiliyor ama ben kendi bildiğim şekilde hareket ediyorum. Kayınvalidem bana kayınvalidelik yapmak ister ama ben de eşim de buna fırsat vermiyoruz. Yılda bir iki kere görüşürüm o nedenle ilişkimiz mesafeli diyebilirim.”¹⁶

Kendi sınırlarını çizebilmiş, hayır demeyi öğrenmiş olan kaynak kişinin bu görüşme esnasında yaşının kırk iki olması da dikkate değer bir durumdur. Kayınvalidesinin ham tavırlar sergileyen kendisinin de bunlara tolerans gösteren kişi olarak konumlandırılan kaynak kişimiz kendi tavrıyla bu ilişkiyi mesafeli tuttuğunu, bu nedenle olumsuz bir ilişki gelişmediğini ifade ediyor. Burada kaynak kişinin, kayınvalidesini sadece tatillerde görüşüyor olması, fiziksel mesafesinin yakın olmaması da bu ilişkinin mesafeli olmasına olanak tanıyan etkenlerdendir.

¹⁴ Ana karakteri engelleyen, düşman, düşmanlı.

¹⁵ K.K.Hatice.10.06.22.

¹⁶ K.K. Ayça.20.10.21.

Kayınvalidesi ile farklı şehirlerde yaşayan ve ilişkisini mesafeli ilişki olarak tanımlayan bir başka kaynak kişimiz Rayka adlı gelindir. “Ben kayınvalidemi yaz tatilinde ya da bayramlarda görüyorum. Kayınvalideme saygısızlık yapmıyorum kayınvalidem de bana saygı duyuyor ben eğitilmiş olduğum için pek çok konuda bana güvenip sorar bunu şöyle mi kız ilişkisi de değil gelin-kaynana da değil mesafeli diyebilirim ilişkimize.”¹⁷

Nurgül adlı bir başka gelin de kayınvalidesi ile ilişkisini mesafeli olarak tanımlayanlardan. Kayınvalidesi ile farklı şehirlerde yaşayan kaynak kişimiz, fiziksel mesafeden ziyade kayınvalidesi ile eğitim düzeyi, görgü düzeyi gibi farklar yüzünden çok uyuşmadıklarını dolayısıyla paylaşımlarının olmadığını ve bu ilişkinin mesafeli ilişki olduğunu ifade ediyor.

“Ben eğitime önem veren bir ailenin kızıyken onlar kızlarını okutmayan, muhafazakâr bir aile. Düşünce yapımız, görgümüz, hayata bakışımız çok farklı dolayısıyla uyuşmıyoruz. Aile içinde olan biten bana hiçbir şekilde yansıtılmaz, benim elkızı olduğum hissettirilir. Tatilde ya da bayramlarda görüşüyoruz ama o zaman da bir gün kalmayı tercih ediyorum fazlası işin tadını kaçırıyor(gülüyor). Çok paylaşımımız olamıyor çok farklı insanlar olduğumuz için bu nedenle mesafeli bir ilişki bizimki.”¹⁸

Kayınvalidesi ile farklı şehirlerde yaşayan ve ilişkisini mesafeli ilişki olarak tanımlayan bir diğer kaynak kişimiz Gonca gelindir. Kaynak kişi kayınvalidesinden bahsederken memnuniyetlerini ifade etmekle birlikte kayınvalidesinin ne kadar iyi olursa olsun kayınvalide ile anne-kız ilişkisi yaşanamayacağına inanmaktadır.

“Kayınvalidemle farklı şehirlerde yaşıyoruz ama eşimle aynı memlekette olduğumuz için her tatilde, bayramda görüşüyoruz. Yıl içinde kayınvalidemler de bize gelip kalıyorlar. Beni sevdiğini söyleyen ve bunu göstermeye çalışan bir kayınvalidem var. Yani oğlunu üstün tutma, onu haklı bulma gibi davranışları yok genel olarak bana karşı iyidir. Ben de hiç saygısızlık etmem, arayıp sorarım ama bir¹⁹ anne samimiyeti olmuyor ben bütün bunlara rağmen mesafeli derim.”

Kayınvalidesi ile aynı şehirde yaşayan Kehriban adlı gelin de bu ilişkiyi mesafeli olarak tanımlamakta. Kayınvalidesi ile arasının iyi olduğunu özellikle belirten kaynak kişimiz çocuk bakımında kayınvalidesinin yardımını aldığını, çocuğunu ona gönül rahatlığıyla bıraktığını belirtiyor. Kayınvalidesine sevgi ve saygı beslediğini ifade eden Kehriban adlı gelin bu ilişkiyi mesafeli ilişki olarak tanımlamasını şu sözlerle açıklıyor.

“İlişkimiz ne çok iyi ne de kötü, olması gerektiği gibi. İkimiz de birbirimize karşı saygı gösteriyoruz. Benim düzenim belli, bana karışması gibi bir durum söz konusu olamaz zaten. Çocuğumuzun bakımında bize destek oluyor. Spora giderken, arkadaşarımla buluşacağım

¹⁷ K.K.Rayka.21.10.20.

¹⁸ K.K. Nurgül. 22.05.21.

¹⁹ K.K. Gonca. 13.09.21.

Gelin Kaynana İlişkisinde Akrabalık Bağının Yeri ve Rolü

zaman ya da işim varsa gönül rahatlığıyla bırakıyorum. Ne kadar iyi olunursa olunsun bi anne-kız ilişkisi olamaz, aramızda olumsuz bir diyalog da yaşanmadı ben nerde duracağımı biliyorum onun da durması gereken yeri eşim hissettiriyor. Bir tanım yapmama gerekirse mesafeli ilişki diyebilirim.”²⁰

Kaynak kişimiz olan gelinin anlatımına göre ilişkinin gidişatına yön veren kendisi ve anlattıklarına istinaden ilişkide mesafeyi koruduğu yer kendi özel alanı. Kendisinin dilediği zaman kayınvalidesinden yardım talep edebilmesi, çocuğuna bakıcılık etmesi beklentisi olabilirken kendisi ile ilgili bir beklenti söz konusu olduğu zaman kendi hayatına müdahale olarak algıladığını ve buna müsaade etmediğini ifade ediyor.

Evliliğinin ilk yıllarında kayınvalidesi ile farklı şehirlerde yaşarken çocuk olunca aynı şehirlerde hatta aynı apartmanda yaşamaya başlayan Melis gelinin de kayınvalidesinden şikâyetçi olduğu konu; kayınvalidesinin her şeye karışma ve her şeyi bilme arzusudur. Farklı şehirlerde yaşarken fiziksel mesafeden dolayı engellenen kayınvalide aynı şehre, aynı apartmana taşınınca gelin ve çift için problem haline gelmiştir. Yapılan bu görüşmede Melis gelin, kayınvalidesinin oğlu üzerinde hâkimiyet kurma arzusunun hiç bitmediğini, duygusal istismarla bunu sağlamaya çalıştığını ve eşi ile kendisinin herhangi bir konuda karar verirken stres yaşadıklarını ifade ediyor.

“Kayınvalidemin kendi evliliği mutsuz olmuş ve eşinden görmediği değeri hep oğluya gidermeye çalışmış bir kadın. Eşim annesinin yanışını dile getiren de bir insan ama kayınvalidem küserek, huzursuzluk çıkararak eşimi elinin altında tutuyor. Benim evimde ne oluyor bilmek ister, konunun önemi yok. Her şeye karışır, her konuda fikri vardır ve onun söylediği şeyi yapmamı ister. Çocuk olunca bizim yaşadığımız şehre taşındı hatta aynı apartmana, çocuğuma bakıyor ama bu vesileyle çocuğumla alakalı da her şeye karışıyor, hayatımda çok ciddi stres kaynağı kendisi.”²¹

Bu örnekteki kayınvalidenin kendi mutsuzluğunu gidermek için yaptıklarıyla oğlu ve gelinin evliliğine de dolaylı olarak yansıttığı görülmektedir. Kendi evinde bilen kişi olarak konumlanamayan kayınvalidenin, gücünün yetebileceğini düşündüğü gelini ve oğlu üzerinde hâkimiyet kurma isteği hem gelini ile olan ilişkisini hem de oğlu ve gelini arasındaki ilişkiyi zora sokmaktadır.

“Kayınvalidem hem eşinden değer görmemiş hem de kendi görünçesi ve kayınvalidesinin yanında söz hakkı yok. Hayatı boyunca benim kayınvalidemi ezmişler. O da aynısını bana yapıyor. Kendi kızına karışmıyor, kızı hemen tersliyor kızı dominant. Ben büyüğüm diye eşimin annesi diye saygısızlık etmek istemiyorum ama benim kibar tavrımı suistimal ediyor.”²²

²⁰ K.K.Kehriban. 17.07.21.

²¹ K.K. Melis. 22.02.21.

²² K.K.Melis. 22.02.21.

Kayınvalidesi ile aynı şehirde yaşayan ve ilişkilerini mesafeli ilişki olarak tanımlayan Çisem gelin “mesafeli ama olması gerektiği kadar mesafeli” diyor.

“Ben çalışıyorum bu nedenle bize çok sık gidip gelmiyorlar ve ben çalıştığım için ara ara bize yemek yollayarak yardımcı olmaya çalışıyor. İletişimimiz çok seviyeli, olumsuz bir diyalogumuz olmadı bugüne kadar çok samimi bir iletişimimiz de yok. Yeni evli olduğum için çok bir paylaşımımız olmadı henüz. İlişkımız olması gerektiği kadar mesafeli.”²³

Kayınvalidesi ile aynı şehirde yaşayan Hürü adlı gelin de ilişkisini mesafeli olarak tanımlayan gelinlerden. Kayınvalidesi ile olan ilişkisindeki mesafeyi kendisinin korumaya çalıştığını, kayınvalidesine kalırsa bu ilişkinin olumsuz bir ilişkiye dönebileceğini belirten kaynak kişimiz kayınvalidesinin düşünmeden konuştuğunu kendisinin bu dengesiz tavırları görmezden geldiğini ifade ediyor.

“Kayınvalidem benimle ilgili ne düşünüyorsa pat pat söylüyor. Açık sözlülük iyidir ama kırar mıyım, üzer miyim demeden düşünmeden ağzına geleni söylüyor. Ben eşime olan sevgim ve saygımdan dolayı duymazdan geliyorum. Ben de ona uyacak olsam ilişki mesafeli ilişki olmaktan çıkar hoş olmayan bir hal alabilir.”²⁴

Kayınvalidesi ile aynı şehirde yaşayan ve ilişkilerini mesafeli olarak tanımlayan Tara Hanım kayınvalidesi ile çok bir paylaşımı olmadığı için ilişkiyi mesafeli olarak tanımladığını belirtiyor. Kayınvalidesi ile kendisinin bir sorunu olmadığını, kayınvalidesinin bir melek kadar saf ve iyi olduğunu ifade ediyor.

“Benim kayınvalidemle çok bir paylaşımım, iletişimim yok. Çok arayıp sormuyorum. Evine gittiğimiz zaman nasıl hizmet edeceğini şaşırır. Ömrü evlatlarına hizmet etmekle geçmiş bir kadın. Onun gördüğü o, bana özel bir durum değil yani bu hizmet etme. Kendi kayınvalidesi ve görümcesi tarafından çok ezilmiş bir kadın. Çok iyi niyetli, melek gibi bir kadın. Ben eşimin ailesi ile sık görüşmüyorum eşim de benim ailemle çok görüşmüyor. Yani kayınvalidemi arada sırada görüyorum o zaman da tavrı iyi ama aramızda bir yakınlık, özel bir paylaşım yok dolayısıyla mesafeli bir ilişki bizimki.”²⁵

Kayınvalidesi ile aynı şehirde yaşayan Sezgi Hanım da ilişkisini mesafeli olarak tanımlayan gelinlerden. Bu ilişkideki mesafe evlilik öncesi flört dönemi yaşanan olumsuz ilişkiye istinaden oluşmuş.

“Kayınvalidem, mezhep farklılığından dolayı eşimin benimle evlenmesini istemedi. Bu istememe durumu tabi ki bana karşı tavırlarına da yansdı, çok yıkıcı tavırlar sergiledi. Ne yaptıysa başarılı olamadı evlendik ben de şimdi onunla görüşmüyorum. Özel günlerde

²³ K.K.Çisem. 05.01.21.

²⁴ K.K.Hürü.15.03.22.

²⁵ K.K.Tara.05.12.21.

Gelin Kaynana İlişkisinde Akrabalık Bağının Yeri ve Rolü

görüyoruz sadece onun dışında ben ona gitmiyorum o bana gelmiyor. Birbirimize karşı tavrımız olukça mesafeli.”²⁶

Kayınvalidesi ile aynı şehirde yaşayan ve ilişkisini mesafeli ilişki olarak tanımlayan bir başka kaynak kişimiz de İdil gelindir. İdil Hanım'ın ifadelerine göre kayınvalidesi sınır bilmeyen, birey algısı gelişmemiş, anneliğini duygusal istismar olarak kullanan ve duygusal istismarla istediğini yaptırmaya çalışan bir kadın.

“Kayınvalidem çat kapı gelmeyi yakınlık sanıyor. Saygının, yakınlığın ne olduğunu kavrayamamış bir kadın kendisi. Sadece bana karşı değil herkese karşı bu şekilde davranıyor. Ben ilişkinin seviyeli olmasından yanayım bu nedenle aradaki mesafeyi ben koruyorum. Kayınvalidem çat kapı gelip gitmeyi, ölçüsüzce, her şeyi birbirine söyleyebilmeyi samimiyet sanıyor. Ben tavırlarımla ve tatlı dille uyarılarımla samimiyetin ve yakınlığın bunlar olmadığını ona göstermeye çalıştım. Sınır bilmeyen insanlar karşısında mesafeyi korumak zarurettir. Ben bu ilişkide mesafeyi koruyorum. Hayata bakışımız, kültür ve görgü düzeyimiz aynı olmadığı için çok paylaşımımız olmuyor. Ben bu şekilde olmasını tercih ediyor ve sağlıyorum.”²⁷

Bu örnekte de gelinin kayınvalidesini analiz edip samimiyet ve yakınlık anlayışını doğru kavrayamadığını, dolayısıyla yaşanacak problemlerin önüne geçebilmek adına tavır ve davranışları ile ilişkiye mesafe koyduğu görülmektedir.

Akrabalık bağı bulunmayan gelin-kaynanalarla yapılan görüşmelerde sadece mesafeli ilişki türü tespit edilmemiştir. Sayılı da olsa anne-kız ilişkisi yaşayan gelin-kaynana örneği ile de karşılaşmıştır. İlişkisini gelin-kaynana ilişkisi olarak tanımlayan örneklerle de karşılaşmıştır. Yapılan görüşmelerde genç kuşak gelinlerin, kayınvalideleri ile olan ilişkilerini değerlendirirken en sık karşılaşılan yanıt mesafeli ilişki olduğu için ve de bu çalışmada anlatılmaya çalışılan ayırımın tam da bu nokta olması dolayısıyla mesafeli ilişki örnekleri üzerinde durulmuştur. Nitekim akrabalık bağı bulunan gelin-kaynanalar da mesafeli ilişkinin sağlanamadığı, akrabalık bağı bulunmayan gelin-kaynana örneklerinde mesafeyi korumanın mümkün olduğu anlatılmaya çalışılmıştır.

Akrabalık bağı bulunmayan gelin-kaynana ilişkisindeki gelinlerin ilişkilerini kendi arzuları doğrultusunda mesafeli tuttıkları iddiası yaygındır. Bu görüşmelerdeki gelinlerin eğitimlerinin kayınvalidelerinden yüksek olması ve meslek sahibi olmaları dolayısı ile çoğunun kendi maddi kazancının olması gelinleri kayınvalideleri karşısında güç sahibi kılmıştır. Çamoğlu'nun da ifade ettiği gibi “kültür ve eğitim” de bireye aile içinde güç sağlıyordu ya da bazen onu aile içinde güçsüz konuma sokabiliyordu.” (2017:16).

²⁶ K.K.Sezgi.08.09.21.

²⁷ K.K.İdil.07.10.21.

Sonuç

Gelin-kaynana arasındaki kültür farklılıkları, eğitim düzeyleri, yaşam biçimi, görgü düzeyi, kuşak farklılığından kaynaklanan farklar, birbirlerinden beklentileri, gelinin evlenme yaşı, iletişim kabiliyeti, akrabalık bağının olup olmaması gibi unsurlar bu ilişkinin niteliğini belirleyen etkenler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çalışmanın konusu olan akrabalık bağı olan gelin-kaynanaların ilişkilerinin, akrabalık bağı bulunmayan gelin-kaynana ilişkilerine göre daha kırılabilir ilişkiler olduğu görülmektedir. Akrabalık bağı olsun olmasın kayınvalidelerin gelinlerinden hizmet beklentisi yaygın bir tutum olmakla birlikte akrabalık bağı olan gelin-kaynanalarda öne çıkan tavrın bu olduğu görülmektedir. Akrabalık bağı olan gelin-kaynanalarda aradaki bağ, birbirini tanıyor olma durumu her iki tarafın karşı taraftan beklentisini arttırmakta olup karşılanmayan beklentiler sonucu da ilişkinin çekişmeli bir hal aldığı görülmektedir. Akrabalık bağı olan gelin-kaynana örneklerinden anlaşıldığı üzere ilişkilerde ve toplumda “yakınlık” kavramı, kendi çıkarları doğrultusunda beklentiye girme hakkı, yakın hissedilen kişinin hayatına müdahale etme hakkı olarak belleklere yerleşmiştir. Kişilerin özel hayatlarının sınırlarını belirlemede sorun yaşamaması, yakınlık kavramının doğru anlaşılabilmesi, iletişim sorununun temellerini oluşturmuştur. İletişim sorunu ilişkinin gidişatını belirlemiş gelin-kaynana arasındaki gerilimi tırmandıran nedenlerden olmuştur. Doğru iletişim kuramama nedenlerinden biri kadınların bilinç düzeylerini yükseltememiş olmaları. Özellikle akraba evliliklerinde yer alan gelinlerin küçük yaşta evlenmeleri, eğitim düzeylerinin düşük olması da bunun nedenlerinden olmuştur. Kendi yaşamlarına kendi bakış açılarıyla bakmayı öğrenemeyen kadınların, gerek kalıtımla gerekse edinilmiş ekinsel olgular doğrultusunda hareket etmeleri sorunun temel sebeplerinden olmuştur.

Akrabalık bağı olmayan gelin-kaynana ilişkilerinde bu ilişkiyi olumsuz ilişki olarak tanımlamalarına sebep olan etkenin kayınvalidenin her şeye karışması olmakla birlikte bu ilişkilerde gelinlerin kayınvalideleri ile aralarına mesafe koyarak (daha az görüşerek, sıcak bir tavır yerine daha soğuk davranışlarda bulunarak, daha az konuşarak kısacası daha az muhatap olarak) bu durumu engellemeye çalıştıkları görülmektedir. Akrabalık bağı olan gelin-kaynanalarda aradaki akrabalık ilişkisi mesafe koymayı zorlaştırmış dolayısıyla bu ilişkilerin diğerlerine nazaran daha kaotik ilişki olmasına sebep olmuştur.

Akrabalık bağı olsun olmasın gelinlerin ortak noktaları kayınvalidelerin her şeye karışan, sınır bilmeyen tutumları olmuştur.

Genç kuşak gelinlerin birey algısının yüksek olması dolayısıyla ile kendi kurallarına, arzu ve eylemlerine müdahale ettirmek istememesi, kişisel sınırlarını koruma bilinci ile mesafeli olma yolunu seçtikleri görülmektedir. Akrabalık bağı bulunan gelinler ile küçük yaşta evlenen gelinlerin bunu başaramadıkları görülmektedir.

Bu ilişkinin olumlu ve adil olabilmesi için önerilenler: gelinlerin ve kaynanaların her iki tarafın da sınırlarını bilen, gelin-kaynana ilişkisinin rekabet içeren bir ilişki olmadığını

Gelin Kaynana İlişkisinde Akrabalık Bağının Yeri ve Rolü

farkına varan, gelin-kaynana sıfatları ile konum kazanma çabasına girmeyen, yeri geldiği zaman gelenekçi yeri geldiği zaman bireyci tutumuyla ikircikli davranarak bencillik yapmayan, empati kurabilen, kişisel hırs ve çıkarların ön planda tutulmadığı, iş birlikçi, saygılı bireyler olmalarıdır.

Kaynakça

- Akbalık, Esra. 2013. "Türk Atasözlerinde Cinsiyet Algısı", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi*, S.36:81-89.
- Ayan D., Beder Şen R., Ünal G., Yurtkuran S. 2022. "Akraba Evliliğinin Kültür Birikiminde ve Toplum Hayatındaki Bazı Görünümleri: Dil, Din ve Tıp." *Aile ve Toplum*. S. 5: Nisan-Haziran.
- Beauvour de, Simone. 2016. *İkinci Cinsiyet Olgular ve Efsaneler*. Çev. Gülnur Savran. İstanbul: Koç üniversitesi Yayınları.
- Benedict, Ruth. 1994. *Krizantem ve Kılıç*. Çev. Türkân Turgut. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Çakır, Ş.2023. *Feminist Teori Bağlamında Türk Kültüründe Gelin Kaynana İlişkisi*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çamoğlu Yakalı, Dikmen. 2017. *Kaynana Ne Yaptı Gelin Ne Dedi? Ailedeki Kadımlar ve İlişkiler*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Çobanoğlu, Özkul. 2012. *Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Donovan, Josephine. 2016. *Feminist Teori*. Çev. A.Bora, Mağduk Gevrek, F.Sayılan. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Güler, Deniz, Nazmi Ulutak. 1992. "Aile Kavramının Tarihsel Gelişimi ve Türk Türk Toplum Yapısında Aile". *Kurgu Dergisi*. S11:51-76.
- Kandiyoti, Deniz. 2019. *Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar Kimlikler ve Toplumsal Dönüşümler*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Kaya, Tebrike. 2019. "Gelin-Kaynana İletişiminin Niteliğini Belirleyen Kültürel Etmenler". *Erciyes İletişim Dergisi*. S.1: 185-204.
- Kırık, Ali Murat, Mahmut Sönmez. 2017. "İletişim ve Mutluluk İlişkisinin İncelenmesi". *İnif-E Dergi*. 2(1): 15-26.
- Özkantar, M. Özer. 2019. "Türk Televizyonlarında Yayınlanan Gelin Kaynana Programları: Hegemonik Erkeklik Bağlamında Bir İnceleme." *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Kültürel Araştırmalar Dergisi*. 4(7): 16-35.
- Rochefort, Florence. 2020. *Feminizmler Tarihi*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Sönmez, Altunsu Özlem. 2019. "Gelin Kaynana Çatışması Üzerine Sosyolojik Bir Analiz." *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*. S.19:1161-1201.
- Tezcan, Mahmut. 2000. *Türk Ailesi Antropolojisi*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Timur, Serim. 1972. *Türkiye'de Aile Yapısı*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Wollstonecraft, Mary. 2021. *Kadın Haklarının Gerekçelenirilmesi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.

Kaynak Kişiler

- KK-1:Aslı,Kırşehir1965, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı.(Görüşme:25.06.20)
KK-2:Ayça,Kırıkkale 1979, Lise Mezunu, Ev Hanımı.(Görüşme:20.10.21)
KK3:Çisem,Kırşehir1992,ÜniversiteMezunu,Muhasebeci.(Görüşme:05.01.21)
KK-4:Dilan,Mardin 1979, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı.(Görüşme:19.01.22)
KK-5:Döne,Konya 1965, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı.(Görüşme:18.02.22)
KK-6:Feray,Kırşehir 1972, Lise Mezunu, Ev Hanımı.(Görüşme:18.07.22)
KK-7Gizem,Hatay 1991, Üniversite, Öğretmen.(Görüşme:14.04.21)
KK-8:Hatice,Samsun1990,ÜniversiteMezunu, Ekonomist.(Görüşme:10.06.22)
KK-9:Hediye,Kırşehir 1962, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı.(Görüşme:23.02.21)
KK-10:Hürü,Trabzon 1991, Üniversite Mezunu, Mühendis.(Görüşme:15.03.22)
KK-11:İdil, Antalya 1988, Doktora, Ev Hanımı.(Görüşme:07.10.21.)
KK-12:Kehriban,Antalya1990, Üniversite Mezunu, Mühendis.(Görüşme:17.07.21)
KK-13:Melis,Aksaray 1989, Üniversite Mezunu, Müdür.(Görüşme:22.03.21)
KK-14:Gonca,Kırıkkale 1991, Üniversite Mezunu, Mühendis.(Görüşme:13.09.21)
KK-15:Nurgül, Kayseri 1988, Doktora, Ev Hanımı.(Görüşme:22.05.21)
KK-16:Rayka, Aksaray 1991, Üniversite Mezunu, Ev Hanımı.(Görüşme:21.10.2020)
KK-17:Seçkin, Kırşehir 1970, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı.(Görüşme:10.06.22)
KK-18:Sezgi, Kars 1988, Üniversite Mezunu, Mühendis.(Görüşme:08.09.21)
KK-19:Sumru, Konya 1956, Lise Mezunu, Ev Hanımı.(Görüşme:17.08.22)
KK-20:Tara, Kayseri, Üniversite Mezunu, Mühendis.(Görüşme:05.12.21)

